

*Nagy Alpár Csaba*¹:

Prof. ThDr. PhDr. Visky Sándor Béla méltatása hatvanadik születésnapján

Nehéz feladat olyan kaliberű szellemi nagyságot méltatni, mint Visky Sándor Béla teológiai professzor. Talán ahhoz hasonlítható, mint amikor a közlegény akarja leírni a győzelem után, milyen nagyszerű stratégia volt a generális, és melyik lépése mennyire volt értékes a csatában, vagy mennyire nem. Mert Visky Sándor Béla egész eddigi életműve nyereség a javából. Nyereség a magyar teológia számára, hisz Kárpát-medence-szerte hasonló munkákat nem találni; nyereség a 21. századi reformátusok – és nem

¹ Egyetemi adjunktus – BBTE, Református Tanárképző és Zeneművészeti Kar;
e-mail: alpar.nagy@ubbcluj.ro.

csak reformátusok – számára, mert égető kérdéseinkre igyekszik régen áhított válaszokat adni. És sikerül is ez a válaszadás, még akkor is, ha a válaszok nem egyértelműek, árnyaltak, és több kell az elfogadásukhoz, mint pusztán kognitív, racionális megismerésük és megértésük. Ez a *több* – a Lélek többlete – teszi igazán nyeresémmé ezt az életművet. Az, hogy a szerző vele – mondhatjuk így is – „feltalálta a spanyolviaszt”, mint például a pneumatikus teodiceát, vagy más néven gyakorlati teodiceát. Mik is ezek? Nos, itt válik merész vállalkozássá ez a méltatás. Nem csak azért, mert nem lehet megfogalmazni ezeknek az írásoknak tömény teológiai üzenetét egyetlenegy mondatban vagy egy bekezdésben, sőt néhány oldalban sem, hanem főleg azért, amit a szerző maga elismer: „Nemcsak hogy az ember, de még az angyalok nyelve sem képes önmagában arra, hogy megteremtse azt a valóságot, amiről énekel... Minden teodicea-kísérlet erőtlensége a nyelv erőtlenségében keresendő. A nyelv tehetetlenségének a meghaladása a teodicea-probléma meghaladása is egyben...” Vagyis azért, mert a pneumatikus teodicea, akár csak sok más teológiai aporia megoldása, nem az emberi értelem sokszor korlátozott és behatárolt síkján ismerhető meg, hanem a Lélek térfelén. Az Élet fája alatt, nem pedig a Tudás fája alatt. Így hát megmarad bennem is a merész vállalkozásom miatti félelem és reszketés, úgy, ahogyan a szerző – egyik könyve mottója szerint – félelemmel és reszketéssel írta meg a munkát. Talán sikerül megfelelően méltatnom az embert. Talán sikerül az olvasónak gyarló szavaim alapján megérteni életművének lényegét. De a felvetett kérdésekre adott válaszait igazán megismerni és befogadni csak az tudja, aki mindennapi tapasztalatait, mások és a saját személyes szenvedéseit annak prizmáján keresztül átszűri, és a Lélek fényénél meglátja a gondok viharos esője mögött a felragyogó szivárványt, Isten szövetségének örök jelét. Aki meglátja ezt a szivárványt, az többé már nem helyezi Istent a vádlottak padjára a világ nyomorúsága miatt, többé már nem akar metafizikus lázadó módjára kifarnolni a világból, hanem abban „Isten igazolja magát a történelemben”, és felismeri, mintegy *ultima ratioként* az egyetlen lehetőséget: „Márminthogy szeretni... ez az egyetlen esélyünk.”

Mikor arra gondolok, hogy Visky Béla maga egy nyeresmény, ezen azt is értem, hogy – legalábbis számomra – ő úttörő módjára ösvényt vágott az egzisztenciális kérdések kusza dzsungelében. Kezében bozótvágo kés, karjaiban erő, szívében elszántság, és nem állítja meg sem a karjára fonódó inda, sem az arcába csapó ág, sem a bőrét karcoló tüske: halad, és vágja – sőt néha kioldja – az előtte feltárázó kérdésgubancokat. Mert dilemma van elég. Elegendő csak az egyik legismertebbre gondolni: „Si Deus est, unde malum?”

Si non est, unde bonum?” vagy az egyik kötete bevezetőjében feltett kérdésére: „Milyen lehet... Krisztus testének az íze a Barents-tenger mélyén, két perccel a fulladásos halál előtt?” Több száz ilyen van, nem tisztünk mindegyiket leírni. Tény, hogy ő utat készített ebben a sűrű rengetegben. Mondhatjuk úgy is, hogy kiutat. Kiutat, melynek végén felcsillan az igei tanítás fénysugara, az örökélet reménysége, fénylő nemessége és nagyszerűsége az Isten-arc hivatásának – a másik Isten-arc felé való szolidáris odafordulásnak –, mely felül tud kerekedni az értelmetlen szenvedéssel szembeni értetlenségen, az Isten kifürkészhetetlen útjaival szembeni dühön és keserűségen, a hiábavalóság alá rekesztett ember tehetetlenségén.

De túl annak teológiai és egzisztenciális hatásán, nagyszerű ez az életmű azért a kitarító és konok, következetes és alapos kutatásért, ami alkotásai megírását megelőzte. Visky Béla felkutatta és elolvasta például szinte az összes teológiai és filozófiai munkát, ami számít a teodicea-kísérletek történetében, a szerző elolvasott közel százötven kötetet és több száz tanulmányt. Számottevő mennyiség, ui. körülbelül 30-40 000 oldalról van szó egyetlen könyv megírásához. És ez a felhasznált adatmennyiség szinte tökéletesen kristályosodott teológiai igazságokban, páratlan elokvenciával megfogalmazott eszmefuttatásokban, és ízig-vérig protestáns – mindig liberális, de mégis konzervatív – következtetésekből és tételekből tárul a munkáin keresztül az olvasó elé. És az egész munka még olvasmányos is. Sokszor olyan érzés olvasni őket, mintha a szerző magával vinne bennünket az előbb említett úttörő expedícióra. És bár a kortárs filozófiai irodalom szaknyelve a szaksargonhoz tartozó súlyos filozófiai kifejezésekkel és fogalmakkal terhelt, ezek a fogalmak Visky Béla tolla nyomán érthetőkké és emészhetőkké válnak. Ahogyan ő maga állította egyszer: az, ahogyan fogalmaz, a filozófiai szaknyelv bevett fogalomtárához képest olyan egyszerű kíván lenni, mint *Hófehérke és a hét törpe* meséje. A száraz teológiai szakszöveget a fogalmazás mögött gyakran felcsillanó írói tehetség még élvezhetőbbé teszi. Úgy tűnik, szerzőnk ifjúkori kacsintgatása az irodalom felé a teológiában is meghozta hasznos gyümölcsét: az egész munka afféle „teológiai lektúr” jelleget vett fel – természetesen a szó jó értelmében.

Visky Béla fentebb is említett félelme és reszketése, melyet művei megírásakor érzett, valószínűleg azok megírása céljának is a következménye. Olyan következtetéseket akart levonni a kemény teológiai kérdések felvázolásával, melyek a keresztyén ember számára szellemi fogódzót jelentenek akár apologetikai, akár pedig személyes-egzisztenciális síkon. Emögött az alapvetési szándék mögött pedig sok mindent látunk.

Először is ott van az égő vágy, hogy ezek a művek használhatók legyenek. (Hadd említsem meg, hogy amikor a kész munkáit amolyan tiszta fejként olvastam, a szerző minden álszerénység nélkül, gyakran aggódva kérdezte meg: Szerinted használható ez az írás valamire?) Aztán ott van a lélek és a Lélek találkozásából fakadó szilárd hit, mely – bár nem feltétlenül történetileg és kognitív módon – készpénznek veszi az Ige mindennek feletti igazságát, és mindeneget ahhoz mér. És ott van a szerénység, mely beismeri a maga korlátait, és a sikertelenség lehetőségét is belekalkulálva teszi az olvasó elé a műveit. Mondhatjuk úgy is, hogy az írói szándék mögött ott látjuk hitvalló őseink örökségét és annak hozadékát: felcsillan Ramus és Senczi Molnár Albert elköteleződése a tudomány használhatósága mellett, Barth Károly újreformátori Igeszerűsége, Bullinger mások véleménye előtt meghajló igazi szerénysége stb. Tehát már az írói szándék tekintetében is szintézis ez az életmű.

Mind a publikációinak száma, mind a témák és szerzők palettája lenyűgöző: négy önálló kötet, közülük több is két kiadásban és egyik angol nyelven is kiadva, kilenc fordítás, többek között olyan neves szerzőktől, mint Dietrich Bonhoeffer, Vladimir Jankelevitch és Andrei Pleșu, köztük a Bonhoeffer *Etikájának* hiánypótló magyar fordítása, három szerkesztett kötet, ötvenhárom folyóiratokban, illetve tanulmánykötetekben közölt tanulmány, számos igehirdetés és tudománynépszerűsítő cikk.

Lelkészi, majd később egyetemi tanári, közösségszervezői munkája mind-mind a csendes, de elkötelezett munkálkodás eredményeit mutatja: templomot építettett Galambodon, diákok nemzedékeinek hosszú sora számára volt emlékezetes évfolyamvezető tanár, példakép és mentor. Bajban levő testvérei számára számtalanszor mutatott páratlan nagylelkűséget. Három felnőtt gyermek édesapja, igazi hídember, akit nehéz nem kedvelni.

Kedves Béla barátom! Azt mondják, hogy mostanság a hatvan az új negyven. Így meggyőződés, hogy hatvanadik születésnapodon messze nem az alkotói pályád végén állva méltatunk téged. Ezért azzal a reménységgel vagyunk, hogy Isten segítségével és az ő áldásával még sok, szellemi nagysághoz méltó alkotást teszel le a magyar teológiai irodalom asztalára. Így kívánjuk neked azt, hogy Isten éltesse, és adjon éveket az életedhez és életet az éveidhez.

Ad multos annos, venerabile professor!